

емпатія є невід'ємним компонентом у структурі їх готовності, що дозволить знизити дистрес хворої людини під час надання їй допомоги та сприятиме збалансованості міжособистісних відносин.

Н. В. Ляченков і А. Н. Яригін вважають, що необхідним компонентом у структурі підготовки до інноваційної діяльності є рефлексія як «пізнання й аналіз майбутнім магістром явищ власної свідомості та діяльності (погляд на власні міркування і дії з боку)» [6, с. 255]. Рефлексивний компонент готовності майбутніх магістрів з фізичної терапії передбачає об'єктивне самооцінювання результатів професійної діяльності на ринку реабілітаційних послуг.

Висновки. Уточнення компонентів структури готовності майбутніх магістрів з фізичної терапії дозволило виокремити такі: мотиваційно-ціннісний, когнітивний, процесуальний, особистісний та рефлексивний компоненти. Показано, що структурні компоненти готовності майбутніх магістрів з фізичної терапії і професійної діяльності є взаємопов'язаними, взаємозалежними та доповнюючими один одного.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо в обґрунтуванні та розробці науково-методичної системи професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної терапії та ерготерапії у закладах вищої освіти.

Література

1. Жданова Л. Г. Индивидуально-психологическая актуализация эмпатийного потенциала будущего профессионала: автореф. дис. канд. псих. наук: спец. 19.00.01 «Общая психология, психология личности, история психологии». М., 2010. 25 с.
2. Здібності, творчість, обдарованість: теорія, методика, результати досліджень / за ред. В. О. Моляко, О. Л. Музики. Житомир: Вид-во Рута, 2006. 320 с.
3. Ильин Е. П. Мотивация и мотивы. СПб: Питер, 2002. 512 с.
4. Ляченков Н. В., Яригін А. Н. Проектирование технологии совершенствования подготовки магистров к инновационной деятельности // Вектор науки ТГУ: науч. журн. 2014. № 4 (30) С. 254–258.
5. Мерзлякова С. В. Семья в системе ценностных ориентаций современной молодежи: монография. Астрахань: АГУ, Издат. дом «Астраханский университет», 2011. 116 с.
6. Bithell C. Entry-level physiotherapy education in the United Kingdom: governance and curriculum // Physical Therapy Reviews. 2007. Vol. 12. № 2. June. P. 145-155.
7. Gunn H., Hunter N., Haas B. Problem Based Learning in physiotherapy education: a practice perspective // Physiotherapy. 2012. № 98 (4). P. 330-335.
8. Jones Anne, Shepard Lorraine. Developing a measurement tool for assessing physiotherapy students self-efficacy: a pilot study // Assessment & Evaluation in Higher Education. 2012. Vol. 37. Issue 3. March. P. 369-377.
9. Patton N., Higgs J. and Smith M. Using theories of learning in workplaces to enhance physiotherapy clinical education // Physiotherapy Theory and Practice. 2013. Vol. 29. Issue 7. January. P. 493-503.
10. Pettersson Anna F., Bolander Laksov Klara and Fjellström Mona. Physiotherapist' stories about professional development // Physiotherapy Theory and Practice. 2015. Vol. 31. Issue 6. July. P. 396-402.

Ляхова І. М.

Інститут здоров'я, спорту і туризму імені Т. Самоленко Класичного приватного університету

СПЕЦИФІКА ПЕРЕДАЧІ ІНФОРМАЦІЇ ДІТЯМ ІЗ ПОРУШЕННЯМИ СЛУХОВОЇ ФУНКЦІЇ В УМОВАХ ОРГАНІЗОВАНОЇ РУХОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У статті розглядається специфіка передачі інформації дітям із порушеннями слухової функції під час навчання їх рухових дій, спираючись на особливості їхнього психофізичного розвитку. З'ясовано, що особливістю керування руховою діяльністю дітей є мовленнєва регуляція, що пов'язана зі сприйманням і засвоєнням необхідної інформації про рухові дії. Мовлення дітей з порушеннями слухової функції має свою специфіку та характеризується ускладненим сприйманням мовленнєвих сигналів, їх переключенням, обмеженістю словникового запасу, труднощами розуміння деяких граматичних форм тощо. Відтак за Л. С. Виготським, навчання дітей з порушеннями слуху повинно йти "обхідними шляхами" з урахуванням особливих умов сприймання мовлення дитиною і об'єктивними закономірностями розвитку її мовленнєвої функції. Доведено, що у корекційно-педагогічному процесі з фізичного навчання і виховання цієї нозологічної групи дітей доцільним є використання комплексного підходу до передачі інформації від вчителя фізичної культури до дітей з порушеннями слухової функції. Це дозволяє активізувати компенсаторні механізми, що сприяє корекції їхньої рухової сфери, позитивно позначається на швидкості формування знань, умінь і навичок, розвитку рухового потенціалу цієї категорії дітей.

Вибір вчителем загальних і специфічних засобів спілкування і методів навчання дітей цієї категорії залежить від ряду факторів: віку, ступеня зниження слуху або групи глухоти, мовленнєвого і психофізичного розвитку дітей, складності фізичної вправи, що розучується, етапу навчання рухової дії, можливості надання оперативної інформації під час безпосереднього виконання фізичної вправи, місця знаходження вчителя в спортивному залі або на майданчику відносно дітей з порушеннями слухової функції, його відстані від дітей та ін.

Ключові слова: діти з порушеннями слухової функції, специфічні форми мовлення, рухова сфера, рухові дії, фізичні вправи, навчання, комплексний підхід, фізична культура.

Ляхова І. М. Специфіка передачі інформації дітям з порушеннями слухової функції в умовах організованої рухової діяльності. В статті розглядається специфіка передачі інформації дітям з порушеннями слухової функції во время обучения их двигательным действиям, опираясь на особенности их

психофізического розвитку. Установлено, що особенностью управління двигательною діяльністю дітей являється речова регуляція, котра зв'язана з восприятієм і освоєнням необхідної інформації о двигательних діяльностях. Речь дітей с порушеннями слухової функції має свою специфіку і характеризується складністю восприятія речевих сигналів, їх искаженням, обмеженістю словарного запасу, труднощами розуміння деяких граматических форм і др. Исходя з цього, согласно Л. С. Выготскому, обучение дітей с порушеннями слуха должно іти «обходными путями» с учетом особих умов восприятія речи ребенком і об'єктивними закономірностями розвитку его речової функції.

Доказано, що в корекційно-педагогіческом процесі по фізическому обученію і воспитанію этой нозологіческой групи дітей, цілесобразним являється використання комплексного підходу к передачі інформації от учителя фізической культури к дітям с порушеннями слухової функції. Это позволяет активизировать компенсаторные механізми в організмі ребенка, что способствует корекції его двигательної сфери, позитивним образом сказывается на швидкості формування знаній, двигательних умов і навчків, розвитку двигательного потенціала этой категорії дітей.

Выбор учителем общих і специфических средств і методов обучения дітей этой категорії зависит от ряда факторов таких как: возраст, степень снижения слуха или группы глухоты, речевого і психофізического развития дітей, их речевого запаса, а также сложности изучаемого фізического упражнения, етапа обучения двигательному діяльню, возможности передачи оперативной информации во время непосредственного выполнения упражнения, места нахождения учителя в спортивном зале или на площадке относительно дітей с порушеннями слухової функції, его расстояннїи от дітей і др.

Ключевые слова: діти с порушеннями слухової функції, специфические формы речи, двигательная сфера, двигательные діяльнїи, фізические упражнения, обучение, комплексный подход, фізическая культура.

Liakhova I. M. Specification of information transmission for children with hearing disorders in the conditions of organized motion activities.

The article deals with the characteristic features of the transmission of information to children with hearing disorder, based on the peculiarities of their psychophysical development, while studying their motion activity. It was found out that the peculiarity of the management of motion activity of children is the speech regulation, which is related to the perception and assimilation of the necessary information about the motion action. The speech of children with hearing disorder has its own specificity and is characterized by complicated perception of speech signals, their distortion, limited vocabulary, difficulty in understanding certain grammatical forms, and so on. Therefore, according to S. S. Vygotsky, the training of children with hearing disorder should go "bypass ways" taking into account the special conditions of perception of speech by the child and the objective ways of development of its speech function. It is proved that in the correctional-pedagogical process of physical training and education of this nosological group of children is expedient to use a complex approach to the transfer of information from the teacher of physical culture to children with hearing disorder.

This allows to activate compensatory mechanisms, which helps to correct their motion sphere, positively affects the speed of formation of knowledge, abilities and skills, development of motion potential of this category of children.

The choice of the teacher of general and specific means of communication and teaching methods for children of this category depends on a number of factors: age, degree of hearing loss or deafness, speech and psychophysical development of children, the complexity of physical exercise, the stage of training of motor activity, the ability to provide operational information in direct execution physical exercise, the location of a teacher in a gym or on a playground for children with a disturbed auditory function, its distance from children, etc.

Key words: children with hearing disorder, specific forms of speech, motion sphere, motion activity, physical exercises, training, physical culture.

Постановка проблеми та її зв'язок з важливими науковими завданнями. Порушення слуху – вада, яку слід розглядати як порушення інтегративних функцій всього організму дитини, її здатностей до спілкування, навчання, рухової діяльності, праці тощо. З одного боку, рухова діяльність дітей з порушеннями слухової функції, як і психічна, їх повноцінний розвиток взагалі значною мірою пов'язаний зі станом мовлення, якісного сприймання та розуміння словесної інформації, з іншого – розвиток рухів даної нозологічної групи дітей позитивно відбивається на розвитку слухового сприймання, що є важливою умовою їхнього загального розвитку.

З огляду на те, що специфічною особливістю керування руховою діяльністю дітей є мовленнєва регуляція, яка пов'язана зі сприйманням і засвоєнням необхідної інформації про рухові дії, а мовлення дітей зі зниженим слухом характеризується ускладненим сприйманням мовленнєвих сигналів, їх перекрученням, обмеженістю словникового запасу, труднощами розуміння деяких граматических форм, у корекційно- педагогіческом процесі навчання та виховання цих дітей необхідним є використання різних форм мовлення. Разом із тим у спеціальній літературі недостатньо наукових робіт, які б висвітлювали особливості їх застосування під час проведення з даною нозологічною групою дітей організованої рухової діяльності. Виходячи з цього, проблема, що підіймається у даній статті є актуальною. Її розробка дозволить не тільки активізувати процес навчання руховим діям і важливу його складову – корекцію рухової сфери дітей із порушеннями слухової функції, але й буде сприяти розвитку пізнавальних процесів, мовлення, дозволить їм на вищому рівні організувати свій життєвий досвід.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз науково-методичної та спеціальної літератури свідчить, що проблема передачі інформації дітям із порушеннями слухової функції під час навчання їх рухових дій привертала увагу

багатьох вітчизняних і зарубіжних вчених. Різні аспекти взаємодії вчителя фізичної культури з дітьми, які мають порушення слухової функції, висвітлено в роботах В. В. Дзюріча [2], Н. Г. Байкіної, І. В. Ковшової, І. М. Ляхової, С. І. Стат'єва та ін. Проте ціла низка питань щодо гармонійного поєднання рухової та пізнавальної діяльності дітей з порушеннями слуху на різних формах занять фізичною культурою залишається не вирішеною. Виходячи з психофізичних особливостей розвитку даного контингенту дітей, потребує аналізу і наукового підходу питання передачі інформації дітям із порушеннями слухової функції в умовах організованої рухової діяльності, що й визначило проведення нашого дослідження.

Метою дослідження є визначення особливостей застосування різних форм передачі інформації у процесі корекції та розвитку рухової сфери дітей із порушеннями слухової функції. Завдання дослідження: 1) теоретично обґрунтувати необхідність застосування загальних і спеціальних форм мовлення в корекційно-педагогічному процесі з фізичного виховання дітей із порушеннями слуху; 2) встановити фактори, що обумовлюють можливість застосування усного, писемного, дактильного та жестового мовлення під час проведення з цими дітьми організованої рухової діяльності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Навчання дітей з дефектами слуху, на думку Л. С. Виготського [1], повинно йти "обхідними шляхами" з урахуванням особливих умов сприймання мовлення дитиною й об'єктивними закономірностями розвитку її мовленнєвої функції. У зв'язку з цим, у роботі з дітьми, що мають порушений слух, доцільна активна участь зорового аналізатора.

Отже, особливого значення для даного контингенту дітей набуває не тільки показ вправ учителем, але і писемне мовлення.

Важлива роль писемного мовлення у спеціальному навчанні дітей з порушеннями слухової функції акцентується в ряді наукових праць (Р. М. Боскіс, А. Г. Зикеев, К. В. Комаров, К. К. Коровій, Ф. Ф. Рау, М. К. Шеремет та ін.). Науковці відзначають, що в умовах навчання дітей з вадами слуху писемне мовлення знаходиться в більш-менш вигідному становищі порівняно з усним мовленням. Сприймання за допомогою зору робить його доступнішим для дітей із порушеннями слуху. Фіксованість тексту (його статична форма) дозволяє дітям цієї нозологічної групи неодноразово його перечитувати, аналізувати написане з метою засвоєння розміщеної в ньому інформації. Отже цілком прийнятним під час проведення організованої рухової діяльності є використання писемної форми викладу мовленнєвого матеріалу (спортивної термінології, графічного зображення фізичних вправ, способів пересування, організаційно-методичних вказівок та ін.) Уся сутність питання полягає в тому, на якому етапі навчання рухової дії повинна застосовуватися така форма мовлення.

Педагогічні спостереження за дітьми з порушеннями слуху показали, що використання вищевказаних засобів навчання на початковій стадії розучування рухових дій не доцільно, тому що в більшості випадків призводить до неправильного розуміння ними суті інформації. Проте, досить ефективно застосування на заняттях фізичної культури повідомлень у писемній формі на етапі закріплення або вдосконалювання тієї чи іншої рухової навички. При цьому досягається позитивний ефект у розвитку самостійності учнів, що стимулює їхню активність, виховує впевненість у своїх силах, уміння орієнтуватися в різного роду інформації і реалізовувати рухові завдання у процесі практичної діяльності.

Слухова недостатність і пов'язані з нею особливості розвитку словесного мовлення призводять до того, що особливого значення для дітей зі зниженим слухом набувають предметні дії, жесто-мімічна та дактильна форми мовлення (С. В. Кульбіда [3], Л. І. Фомічова [4] та ін.).

Згідно з літературними даними, найбільший слухо-мовленнєвий недорозвиток мають діти з порушеннями слухової функції у дошкільному і молодшому шкільному віці. У зв'язку з цим, у даний період навчання необхідно застосовувати весь комплекс усних і жестових навчальних методів і прийомів: жестову і дактильну системи, читання з губ, залишковий слух, усне і писемне мовлення. В більшій мірі це відноситься до дітей другого відділення.

Слід зазначити, що в міру засвоєння рухових дій усне мовлення поступово повинне витіснити жестову і дактильну форми мовлення. Однак на початковому етапі опанування рухів вони необхідні, особливо в молодшому шкільному віці.

У середньому шкільному віці під час організації рухової діяльності дітей із порушеннями слуху потрібно застосовувати жестову систему і дактиль меншою мірою. Їх слід розглядати як додаткові, однак важливі засоби комунікації для цих дітей, що забезпечують швидке засвоєння необхідної, але важкої для сприймання інформації. Більше уваги слід приділяти зчитуванню з губ, усному і писемному мовленню. При цьому широке застосування знаходять частково-пошуковий метод навчання з використанням навчальних карток у самостійній роботі школярів із порушеннями слухової функції щодо виконання ними рухових завдань. Навчальні картки повинні вміщувати більш узагальнену інформацію про виконання рухових дій (назви вправ та їх графічне зображення, схеми пересувань, дозування фізичних вправ, короткі організаційно-методичні вказівки до них та ін.).

У результаті розвитку слухового сприймання, а також значного розширення словникового запасу у старшому шкільному віці спілкування з дітьми з порушеннями слуху на заняттях фізичної культури необхідно здійснювати переважно у формі усного мовлення. При цьому усне мовлення розглядається як найбільш адекватний метод навчання, оскільки з його допомогою школярі з порушеннями слуху можуть включитися в безпосередню комунікацію з вчителем і своїми ровесниками. Дактилювання і жестикуляція повинні застосовуватися на заняттях набагато рідше, ніж в попередніх двох ланках навчання. Усне мовлення, підкріплене наочністю (показ вправи вчителем чи одним із учнів), стає основною формою мовлення порівняно з іншими.

Разом з тим, слід зазначити, що не тільки вік дітей, ступінь зниження слуху й етап навчання руховим діям визначає вибір учителем засобів спілкування. Важливе значення відіграють й інші фактори. Наприклад, часовий фактор (необхідність подачі оперативної інформації учням безпосередньо під час виконання рухових дій).

Всі інформаційні повідомлення і організаційно-методичні вказівки умовно можна розділити на оперативні і неоперативні. Перші вимагають внесення коректив по ходу виконання фізичних вправ, інші повинні здійснюватися до і після їх виконання. Порушення слуху створює особливі труднощі при внесенні оперативної інформації. Виходячи з цього, в роботі з цією категорією дітей варто здійснювати переведення якомога більшої кількості оперативної інформації в розряд неоперативної.

При цьому для детальнішого роз'яснення рухових завдань необхідно застосовувати елементи дактилогії й усне мовлення; для здійснення якомога швидкої корекції рухів учнів (реалізації термінового контролю за виконанням рухових дій та внесення оперативної інформації) – мову жестів.

Слід зазначити, що різні форми мовлення розглядаються вченими не тільки як специфічні для дітей із порушеннями слуху. У науковій літературі знаходимо свідчення того, що на заняттях фізичної культури педагог і учні можуть спілкуватися між собою за допомогою жестів, міміки та рухів тіла. Ці невербальні форми спілкування стають специфічними не тільки щодо мовленнєвих особливостей дітей із порушеннями слуху, але й відносно рухової діяльності. Отже, корекція рухової сфери дітей із порушеннями слухової функції під час проведення організованої рухової діяльності повинна здійснюватися завдяки широкому варіативному застосуванню вербальних і невербальних форм спілкування між педагогом і учнями.

Відомо, що при неповноті звукового сприймання інформації важливу роль для розуміння мови відіграють такі його складові, як сила, висота, виразність й емоційність мовлення, наголос, ритм, темп, інтонація та ін. (С. В. Кульбіда [3]). У цьому зв'язку важливе значення набуває місцезнаходження вчителя стосовно учнів (відстань між ними, положення тіла). З огляду на це під час подачі усних інформаційних повідомлень, треба намагалися максимально скоротити відстань між учителем і учнями (до 2,4 м для дітей із III ступенем туговухості; 3,8 м при II ступені туговухості; 5-6 м при I ступені туговухості), зберегти спрямованість обличчям до них. Це дозволить дітям із порушеннями слухової функції не тільки зчитувати мовленнєвий матеріал з губ, але й залежно від ступеня втрати слуху і розвитку слухового сприймання сприймати його на слух. Працюючи у спортивному залі, на майданчику вчителю фізичної культури по можливості бажано вибирали місце, яке відповідало б цим специфічним вимогам.

Висновки. 1. Сприймання словесних компонентів інформаційних повідомлень дітьми з порушеннями слуху під час проведення з ними організованої рухової діяльності викликає труднощі. Основною причиною цього є обмеження їхнього словникового запасу, утруднене формування мовленнєвих конструкцій і нерозуміння ними ряду граматичних форм.

2. Словесні компоненти інформації відіграють додаткову, але дуже важливу роль у корекції та розвитку рухів дітей із порушеною слуховою функцією. Натомість рухова діяльність на заняттях фізичної культури повинна бути провідною стосовно мовленнєвої діяльності.

3. У корекційно-педагогічному процесі з фізичного виховання даної категорії дітей цілком прийнятне застосування всіх форм мовлення (усного, писемного, дактилю, жестів). При цьому необхідно дотримуватись принципу їх комплексного використання при домінуючій ролі усного мовлення.

4. Створення більш повного і виразного уявлення про рухові дії в дітей із порушеним слухом шляхом широкого застосування різних форм мовлення дозволяє активізувати компенсаторні механізми, що сприяє корекції їхньої рухової сфери, позитивно позначається на швидкості формування знань, умінь і навичок, розвитку рухового потенціалу цих дітей.

5. Мовленнєві компоненти інформації обов'язково повинні підкріплюватися наочними компонентами, спрощенням словниково-граматичних форм і алгоритмізацією викладу суті структури рухових дій.

6. Характер, обсяг і форма мовленнєвих повідомлень про рухову діяльність повинні визначатися цільовим призначенням інформації, рівнем мовленнєвого розвитку дітей із порушеним слухом, етапом формування рухових дій і видом контролю.

Перспективи подальших досліджень полягають у проведенні експериментальної перевірки специфіки передачі інформаційних повідомлень дітям з порушеннями слухової функції під час різних форм занять фізичною культурою.

Література

1. Vyigotskiy L. S. Myshlenie i rech. Psihologicheskie issledovaniya / L. S. Vyigotskiy. – М., 1996.
2. Dzyurich V. V. Rol slova v razvitii dvizheniy u глухих shkolnikov: Dis... kand. ped. nauk: 13.00.03 «Korektsiyina pedagogika» / V. V. Dzyurich. – Minsk, 1970.
3. Kul'bida S. V. Teoretyko-metodychni zasady vykorystannya zhestovoyi movy u navchanni nechuyuchykh: avtoref. dys. na zdobuttya nauk. stupenya doktora ped. nauk : spets. 13.00.03 «Korektsiyina pedahohika» / S. V. Kul'bida. – К., 2010.
4. Fomichova L. I. Proektuvannya navchannya yak zasib intelektual'noho rozvytku doshkil'nykiv z vadamy slukhu: operatsional'no-znakovyy pidkhid: Dys. d-ra psykhol. nauk : 19.00.08 «Spetsial'na psykholohiya» / L. I. Fomichova. – К., 1997.

Малахова Ж.В.

Донецький національний медичний Університет

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ОСНОВИ САМОРОЗВИТКУ В СИСТЕМІ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ СТУДЕНТІВ

У статті приведені дані аналізу відносно напрямів реформування фізичного виховання в системі вищої освіти. Проаналізовані дані щорічного оцінювання фізичної підготовленості населення України за 2017 рік для прийняття відповідних управлінських рішень. Розглянуті шляхи впровадження концепції саморозвитку в процесі фізичного виховання студентів; обґрунтована технологія побудови індивідуальної освітньої траєкторії студента в режимі самостійної форми занять. На цій основі здійснювалося теоретичне осмислення змісту і структури здоров'яформуючих освітніх технологій, обґрунтування технологічних принципів стратегічного планування з метою формування системи оздоровлення, а також соціальне проектування впровадження рекреаційної системи.

Ключові слова: фізичне виховання, саморозвиток, студенти, здоров'яформуючі технології.

Малахова Ж.В. Теоретико-методические аспекты основы саморазвития в системе физического воспитания студентов. В статье приведены данные анализа относительно направлений реформирования